

DEALERSKIE PUNKTY SPRZEDAŻY SPRZĘTU ROLNICZEGO W SYSTEMIE OBSŁUGOWO-NAPRAWCZYM TECHNIKI ROLNICZEJ

Piotr Pasyniuk

Instytut Budownictwa, Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa w Warszawie

Streszczenie. Przedstawiono zarys przemian w zapleczu obsługowo naprawczym sprzętu rolniczego, jakie miały miejsce w wyniku przemian po 1990 r. Stwierdzono, że dealerskie punkty sprzedaży sprzętu rolniczego wraz z własnym zapleczem warsztatowym stają się elementem obecnie funkcjonującego systemu obsługi technicznej maszyn rolniczych, jednak ich udział w rynku, w zakresie usług warsztatowych jest niedostateczny. W efekcie znaczącą część prac obsługi technicznej wykonują samodzielnie rolnicy-właściciele sprzętu.

Słowa kluczowe: odnowa maszyn, system, organizacja, zaplecze naprawcze, technika rolnicza, warsztat

Wstęp

Jednym z warunków sprawnego prowadzenia napraw oraz przeglądów maszyn i urządzeń rolniczych jest właściwa budowa przestrzenna systemu obsługi, fachowa siła robocza warsztatów obsługowo-naprawczych i ich odpowiednie wyposażenie w środki techniczne.

Podstawowym warunkiem dostępności warsztatu jest jego lokalizacja w pobliżu odbiorcy usług. Zasadniczym ogniwem w systemie winien więc być warsztat gminny, obsługujący rolników prowadzących działalność w obrębie jednej gminy. Do zadań takiego warsztatu należy zaliczyć wykonywanie:

1. Zabiegów konserwacyjnych i obsługi okresowej parku ciągnikowo-maszynowego.
2. Napraw bieżących w tym napraw metodą wymiany zespołów.
3. Obsługi sezonowej i przygotowanie sprzętu do długotrwałego przechowywania.

Zakres prowadzonych prac obsługowo-naprawczych wskazuje, że system obsługi powinien mieć budowę wieloszczeblową, od warsztatu oferującego proste naprawy po przedsiębiorstwa wykonujące skomplikowane naprawy główne zespołów maszyn, naprawy aparatury hydraulicznej i pneumatycznej, zespołów elektronicznych.

System odnowy maszyn rolniczych do roku 1990

Do 1990r. w Polsce funkcjonował jednoznacznie skonstruowany system warsztatów tworzących sieć technicznej obsługi rolnictwa [Ignatiuk 1983]. System ten tworzyły warsztaty obsługowo-naprawcze przedsiębiorstw obsługi technicznej rolnictwa, zakłady remontów zespołów maszyn i regeneracji części. Podstawową jednostką były warsztaty

obsługowo-naprawcze szczebla gminnego prowadzone przez: Spółdzielnie Kółek Rolniczych (SKR), Spółdzielnie Rolnicze (SR), Państwowe Gospodarstwa Rolne (PGR), a także warsztaty prywatne. Wszystkie one zajmowały się odnową sprzętu własnego oraz świadczyły usługi warsztatowe na rzecz indywidualnych gospodarstw rolnych. W 1987 r. na terenie Polski działało ponad 1 500 warsztatów SKR i 900 warsztatów PGR. Niepełne dane z tamtego okresu podają, że w kraju funkcjonowało łącznie ponad 3 000 warsztatów mechanicznych świadczących usługi dla rolników. Miały one znaczenie lokalne, to znaczy obsługiwały rolników z kilku okolicznych wsi [Jurewicz 1990]. Bardzo różne było techniczne wyposażenie poszczególnych warsztatów i ich warunki lokalowe. Prowadzono jednak szereg prac w kierunku optymalizacji i wyposażenia i organizacji pracy [Pasyniuk, Jurewicz 1989]. Kolejny szczebel tworzyły warsztaty o zasięgu regionalnym obejmujące obszar odpowiadający powierzchni administracyjnej powiatu. Na tym szczeblu działały Państwowe Ośrodki Maszynowe (POM) o różnych specjalizacjach. Na przykład POM Białostoczek specjalizował się w naprawach mostów napędowych ciągników, POM Bielsk Podlaski – w naprawach silników spalinowych, rozrzutniki obornika naprawiano w POM Czarna Białostocka, prądnice, alternatory i rozruszniki w POM Kwidzyń. System uzupełniały Zakłady Naprawcze Mechanizacji Rolnictwa (ZNMR) również wyspecjalizowane. Naprawy główne silników wysokoprężnych ciągnikowych i samochodowych umiejscowiono w ZNMR Ząbkowice Śląskie, naprawy pomp wtryskowych i armatury w ZNMR Myślibórz itd.

Opracowywaniem nowych technologii napraw i ich upowszechnianiem zajmował się Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Technicznej Obsługi Rolnictwa (OBR TOR) w Żdżarach.

Konsekwencje przemian gospodarczych 1989/1990

W wyniku przemian gospodarczo-ustrojowych funkcjonująca do 1990r. sieć warsztatów zaczęła się rozpadać. Przerwane zostały więzi pomiędzy użytkownikiem sprzętu, warsztatami naprawczymi i dostawcami części zamiennych. Likwidacja Państwowych Gospodarstw Rolnych doprowadziła do dewastacji ich zaplecza warsztatowego, zlikwidowano Ośrodek Badawczo-Rozwojowy TOR Żdżary. Większość warsztatów SKR zaczęło prowadzić działalność wyłącznie na własne potrzeby. Okres przeobrażeń przebiegał w trzech etapach:

- I. Rozpad sieci obsługowo-naprawczej funkcjonującej do 1990r i bazującej na warsztatach SKR, PGR, POM i ZMNR
- II. Powrót na rynek usług przedsiębiorstw sprywatyzowanych, dobrze zarządzanych i dywersyfikujących działalność. Na rynek wracają niektóre sprywatyzowane Ośrodki Maszynowe, Zakłady Naprawcze i SKR.
- III. Powstawanie sieci serwisowej dealerów ciągników, maszyn i urządzeń rolniczych. Sieć warsztatów dealerskich zaczyna przejmować zadania w sferze obsługi techniki rolniczej tworząc własne zaplecze serwisowe.

Otwarcie granic i uwolnienie handlu zaowocowało wzmocnionym importem ciągników i maszyn z Europy zachodniej. Importowano głównie sprzęt używany, często w złym stanie technicznym, producentów dotychczas nieobecnych w Polsce [Bujak 2005]. To wyznaczyło nowe zadania przed warsztatami obsługowo-naprawczymi. Niemal równoległe na polski rynek zaczęli wkraczać producenci i dostawcy znanych marek organizując sprzedaż i serwis własnych produktów.

Stan obecny sieci obsługi technicznej rolnictwa w Polsce

W chwili obecnej, z wcześniej scharakteryzowanej sieci warsztatowej działa ponad 1 500 warsztatów naprawczych szczebla gminnego (SKR, PGR), ponad 500 warsztatów szczebla regionalnego (POM, ZNMR), 50 placówek handlowych (AGROMA) i ponad 300 sklepów będących wcześniej własnością CRZZ – wszystkie w formie sprywatyzowanej. Wraz ze zmianą właściciela wiele przedsiębiorstw zmieniło profil działania. Dla przykładu POM Milicz sp. z o.o specjalizuje się w produkcji przenośników transportowych i stołów rolkowych, POM Augustów sp. z o.o. prowadzi działalność w zakresie produkcji przenośników do zboża, separatorów do ziarna, rozsiewaczy do nawozów, bron.. ZNMR Szczecin ma w swojej ofercie szeroki wachlarz usług obejmujących naprawy maszyn rolniczych i budowlanych, wykonuje również regenerację różnych zespołów. Właściwie wszystkie przedsiębiorstwa powstałe na bazie POM zajmują się sprzedażą maszyn rolniczych, niektóre z nich, tak jak POM Augustów stały się prężnymi dealerami szerokiego asortymentu ciągników i maszyn rolniczych.

Najbliżej zlokalizowanymi w stosunku do odbiorcy są w dalszym ciągu warsztaty Spółdzielni Kółek Rolniczych. Niestety tylko część z nich pomyślnie przetrwała okres restrukturyzacji gospodarki. Zakres działalności prowadzonej przez poszczególne spółdzielnie jest szeroki – od usług w zakresie mechanizacji prac polowych i usług transportowych (SKR w Łowiczu, SKR w Przewodowie, SKR w Żarach), poprzez usługi mechaniczne i warsztatowe (SKR w Przasnyskich, SKR w Kościerzynie, SKR w Sochaczewie), handel opałem, paliwami i nawozami sztucznymi (SKR w Gnieźnie, SKR w Chrzanowie, SKR w Gołymiu), po zajęcia nietypowe dla takich organizacji, jak na przykład usługi turystyczne i hotelarskie (SKR w Mińsku Mazowieckim, SKR w Padwi Narodowej).

Miejsce producentów i sprzedawców (dealerów) sprzętu rolniczego w systemie odnowy maszyn

Istotną rolę w systemie obsługi techniki rolniczej zaczynają pełnić producenci i dealerzy sprzętu. Producenci i importerzy maszyn budują sieci sprzedaży (punkty dealerskie) i organizują system zaopatrywania w części wymienne. Dealerzy natomiast są zobligowani do zapewnienia serwisu gwarancyjnego i pogwarancyjnego sprzedawanych maszyn. Warsztat obsługowo-naprawczy nie ogranicza usług wyłącznie do maszyn znajdujących się w ofercie dealera. System ten rozwija się w szybkim tempie – obecnie na terenie kraju działa kilkaset dobrze wyposażonych warsztatów. Sieć sprzedaży i obsługi ciągników UR-SUS tworzą 154 Autoryzowane Stacje Obsługi Ciągników, ciągników ZETOR – ponad 70, opryskiwaczy PILMET – ponad 30 wyspecjalizowanych warsztatów, kosiarek rotacyjnych SAMASZ – blisko 100 punktów w kraju. To właśnie warsztaty naprawcze producentów sprzętu rolniczego zaczynają tworzyć sieć zaplecza technicznego rolnictwa. System ten zapoczątkował istotne przemiany o charakterze jakościowym. W poprzednim systemie gospodarczym, producent wyrobów gotowych pozostawał poza systemem, czyli nie interesował się dalszą eksploatacją swoich wyrobów, ograniczając aktywność do krótkiego zwykłego okresu gwarancyjnego. Gospodarka rynkowa wymusiła odmienne rozwiązanie. To właśnie producent maszyn musi zapewnić serwis swoich wyrobów w całym okresie ich eksploatacji, chociażby w celu wyrobienia lojalności wśród swoich klientów. Rosnące moce przerobowe warsztatów dealerskich pozwalają także zająć się sprzętem innym, zgodnie ze zleceniami kierowanymi ze strony okolicznych rolników.

Usługi obsługowo-naprawcze w świetle wyników badań

Celem stwierdzenia czy system dealerski staje się wiodącym ogniwem w systemie warsztatów obsługowo-naprawczych analizie poddano strukturę prac zrealizowanych w sieciach dealerskich dwóch krajowych producentów sprzętu rolniczego (1. producent kosiarek ciągnikowych, 2. producent ciągnikowych opryskiwaczy rolniczych) w latach 2001–2005. Łącznie zarejestrowano 1 122 zdarzenia. Mając na uwadze różne systemy podziału czynności w zakresie odnowy [Otmianowski 1983; Michalski, Niziński 2002], dokonano podziału na następujące kategorie:

- a) przeglądy rozumiane jako czynności regulacyjno-naprawcze nie związane z wystąpieniem awarii w czasie pracy maszyny,
- b) naprawy bez wymiany części,
- c) naprawy z wymianą części gdy wartość wymienionych części, podzespołów lub zespołów przekroczyła 10% szacunkowej wartości maszyny,
- d) naprawy główne.

Ponadto wszystkie czynności według powyższych kategorii poddano selekcji pod względem ich wykonawcy. Wyróżniono następujących wykonawców:

- a) producent maszyny we własnym warsztacie/fabryce,
- b) ruchomy serwis producenta w miejscu użytkowania maszyny,
- c) przedstawiciel producenta/warsztat dealera,
- d) samodzielnie użytkownik maszyny – rolnik.

Wyniki obserwacji przedstawiono w tabelach 1-3.

Tabela 1. Struktura prac obsługowo-naprawczych według ich zakresu
Table 1. Structure of servicing and repair jobs by their scope

Wyszczególnienie	Przeglądy	Naprawy bez wymiany części	Naprawy z wymianą części	Naprawy główne
Liczba zdarzeń [szt.]	72	76	276	18
Udział procentowy [%]	16,1	17,4	62,4	4,1
Średni czas wykonywania [rbh]	1,5	2,5	4,5	18,0

Źródło: obliczenia własne autora

Dane przedstawione w tabeli 1 wskazują, że większość prac przy obsłudze sprzętu stanowiły naprawy związane z wymianą części lub całych zespołów (ponad 60% obserwacji). Wskazuje to na tendencję do zmniejszania nakładów pracy na naprawę. Jednak wymiana całego zespołu oznacza konieczność pokrycia kosztów jego sprawnych części składowych, czego nie rekompensują niższe koszty robocizny. Niespodziewanie wysoki był udział czynności przeglądowych (ponad 16% obserwacji). Wskazuje to na rosnącą kulturę techniczną użytkowników, którzy coraz częściej zdają sobie sprawę, że dokładny przegląd maszyny przed sezonem zaowocuje jej niezawodnością w trakcie prac polowych. Ponad 18% wszystkich prac obsługowo-naprawczych wykonano w okresie zimowo-wiosennym (od listopada do marca).

Dealerskie punkty sprzedaży...

Rozkład prac obciążający poszczególnych wykonawców (tabela 2) jest dość równomierny z nieznaczną przewagą obciążenia pracą producenta maszyn. Najmniej prac obsługowo-naprawczych wykonywano w warsztatach przedstawicieli handlowych producenta (dealerów). Wynikało to z faktu, że tylko nieliczne punkty dealerskie dysponują zapleczem warsztatowym. Znaczącą ilość prac przerzucono na barki właściciela maszyny. To właśnie rolnicy samodzielnie wykonali ponad 26% zarejestrowanych zabiegów obsługowo-naprawczych i odsetek ten wzrastał w kolejnych latach. Niewielki wzrost miał miejsce również w aktywności ruchomych serwisów fabrycznych, dojeżdżających na wezwanie użytkownika, zwykle w wyniku awarii maszyny na polu. Natomiast bardzo nieznacznie wzrastała liczba usług wykonanych w warsztatach dealerskich.

Tabela 2. Struktura prac obsługowo-naprawczych według ich wykonawców
Table 2. Structure of servicing and repair jobs by repairmen

Wyszczególnienie	Producent	Ruchomy serwis producenta	Przedstawiciel producenta /dealer	Rolnik samodzielnie
Liczba zdarzeń [szt.]	136	98	92	116
Udział procentowy [%]	30,8	22,2	20,8	26,2
Średni czas zaangażowany [h]	3,5	4,0	4,0	3,0

Źródło: obliczenia własne autora

Analiza struktury prac obsługowo-naprawczych (tabela 3) w powyższym wymiarze wskazuje na ich dość jednoznaczny podział. Naprawy bieżące bez wymiany części wykonywane były głównie przez producenta sprzętu (42,1% łącznej liczby napraw). Maszyna była przywożona do zakładu producenta i tu naprawiana. Analiza wskazuje, że duża odległość nie miała znaczenia, maszyny przywożono nawet z miejscowości odległych o 200 i więcej kilometrów.

Tabela 3. Podział wykonawstwa według zakresu czynności (w % łącznej liczby obserwacji)
Table 3. Distribution of servicing activity by the scope of work (in percent of total number of observations)

Wyszczególnienie	Producent	Ruchomy serwis producenta	Przedstawiciel producenta /dealer	Rolnik samodzielnie
Przeglądy	13,9	36,1	22,2	27,8
Naprawy bez wymiany części	42,1	15,8	23,7	18,4
Naprawy z wymianą części	27,5	21,7	21,1	29,7
Naprawy główne	100,0	0,0	0,0	0,0

Źródło: obliczenia własne autora

Niemal 30% napraw z wymianą części wykonywał rolnik/właściciel maszyny. Były to naprawy poawaryjne. Bliższa analiza wskazała, że takie naprawy odbywały się według następującego schematu. Po powstaniu awarii rolnik kontaktował się, najczęściej telefonicznie, z fabryką i opisywał powstałą usterkę. W fabryce producenta analizowano przypadek i podejmowano decyzję o sposobie naprawy. Następnie przygotowywano do wysyłki

właściwy zespół maszyny/część konstrukcyjną i instruowano rolnika, ponownie najczęściej telefonicznie, jak ma dokonać wymiany zespołu/części po jej otrzymaniu.

W całym okresie objętym badaniami zanotowany natomiast przyrost wezwań ruchomego serwisu do wykonania przeglądu przed sezonem prac polowych. Co czwarty wyjazd samochodu serwisowego (25,2% zdarzeń) miał miejsce w okresie poza sezonem prac polowych.

Podsumowanie

Wyniki przeprowadzonej analizy pozwalają na sformułowanie następujących wniosków.

1. W ostatnich latach ma miejsce rozwój sieci sprzedaży maszyn rolniczych w systemie placówek przedstawicielskich producenta maszyn (system dealerski). Punkty sprzedaży maszyn są zobowiązane do tworzenia warsztatów obsługowo-naprawczych. Stwierdzono, że liczba warsztatów jest niewystarczająca w stosunku do potrzeb.
2. Zbyt skromna sieć warsztatów obsługowo-naprawczych powoduje, że głównym wykonawcą napraw stają się producent sprzętu lub jego użytkownik (rolnik). Właśnie na barki rolnika przeliczana zostaje znacząca część zadań obsługowo-naprawczych.
3. Najczęściej spotykana formą naprawy jest naprawa z wymiana całego zespołu zawierającego uszkodzony element. Wykonawcami takich napraw jest fabryka lub sam rolnik. Efektem tego są:
 - a) wyższe koszty naprawy wynikające z kosztów transportu uszkodzonej maszyny do fabryki producenta, bądź koszty wysyłki zespołu z fabryki do użytkownika,
 - b) ryzyko niewłaściwej naprawy wykonanej przez rolnika, który zazwyczaj nie dysponuje wystarczającą wiedzą i oprzyrządowaniem,
 - c) wzrost kosztów materiałowych, uszkodzony zespół nie jest przekazany do naprawy.
4. Zaobserwowano rosnące znaczenie ruchomych serwisów naprawczych producentów maszyn. Ten system obsługi jest sprawny jednak kosztowny z uwagi na znaczny zasięg działania ekip remontowych.

Warsztaty obsługowo-naprawcze przy punktach sprzedaży sprzętu rolniczego powinny stać się ważnym elementem sieci warsztatów zaplecza technicznego rolnictwa do czego potrzeba jednak spełnienia dwóch wzajemnie powiązanych przesłanek: mniejszej koncentracji dealerów na naprawach gwarancyjnych i wzrost zamożności rolników, a więc i wzrostu możliwości do korzystania z odpłatnych usług warsztatowych.

Bibliografia

- Bujak T.** 2005. Maszyny z zagranicy. *Rolniczy Przegląd Techniczny* 2(72). s. 57-60.
- Ignatiuk S.** 1983. Organizacja procesów w zapleczu technicznym rolnictwa, PWRiL, Warszawa. ISBN 83-09-00775-2.
- Jurewicz St.** 1990. Problemy pracochłonności odnowy sprzętu rolniczego, rozprawa habilitacyjna (maszynopis). SGGW. Warszawa.

Michalski R., Niziński S. 2002. Diagnostyka obiektów technicznych. Wydawnictwo Instytutu Eksploatacji. Warszawa-Sulejówek-Olsztyn-Radom. ISBN 83-7204-290-X.

Otmianowski T. 1983. Procesy odnowy maszyn i ciągników rolniczych, PWRiL, Warszawa. s. 56-61.

Pasyniuk P., Jurewicz St. 1989. Propozycja projektowania warsztatów obsługowo-naprawczych w gospodarstwach wielkoobszarowych. Zeszyty Naukowe Politechniki Białostockiej. Nauki Techniczne nr 74., Białystok. s. 133-156.

AGRICULTURAL EQUIPMENT DEALERSHIPS IN MAINTENANCE AND REPAIR SYSTEM OF AGRICULTURAL ENGINEERING

Summary. This article presents an outline of changes in maintenance and repair system of agricultural equipment taking place after 1990. It was confirmed that agricultural equipment dealerships having their own repair shops are becoming vital component of agricultural equipment servicing system; however, their share in the market of repair and servicing is still unsatisfactory. In fact, the majority of repair and maintenance work activities are done by the farmers or equipment owners themselves.

Key words: equipment renovations, system, organisation, repair base, agricultural technology, repair shop

Adres do korespondencji:

Piotr Pasyniuk; e-mail: pasyniuk@ibmer.waw.pl

Instytut Budownictwa, Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa w Warszawie

ul. Rakowiecka 32

02-532 Warszawa